

1. Փուշքը ՁՈՐԵՔՇԱՐԹԻ և ՇԱՐԱԹ օրերը կը հրատարակուի :
2. Տարեկան բաժանորդագրին է միայն չորս արծաթ միճիս կանխիկ վճարելի, թէ մայրաքաղաքիս և իւր արուարձանաց եւ թէ դաւանաց համար :
3. Վեց և երեք ամսոց համար ալ բաժանորդ կընդունուի :
4. Տեղական և գաւառական թղթատարութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ :
5. Հատր մէկ դրչ. միճիս, և կը գտնուի մասնաւորապէս Պահչէ գաւառու Սուճի Պօղոս աղայի խանութը :

Փ Ո Ւ Ն Ձ

6. Ծանուցման տողը 3 դրչ. է մէկ անգամի համար : Աւելի ատան կըլլայ աւելի անգամներու համար :
7. Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղղելի առ Տնօրէն Տէր Չ. Ս. Ալաճաճեան Կ. Պօլիս Պալատ - բաղար Նաֆիէ խան վերի յարկ թիւ 16 :

ADRESSE

H. S. Adadjian

Directeur du Journal Armenien
POUNTCHE — 16 Nafie Han, Balouk
Bazar Constantinople.

Թիւ 1505

ՇԱՐԱԹ

1880 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6

Ա.Զ.Գ.Ա.ՅԻՆ

Գիտութիւն

Յաւալի է տեսնել, որ մի ժամանակէ ի վեր մեր մէջ ուրիշ մի մոլութիւն եւս մտած է. այն է, իսկոյն հաւատալ ինչ որ կըսենք և կը կարգանք, առանց ուշադրութեան առնելու թէ արդեօք լրացնուի կամ կարգացածնիս մեր հաւատքին հետ գոնէ մի կողմանէ ճշդութիւն ունի՞ թէ ոչ : Այսպէս ենք թէ՛ դիտնական, թէ՛ քաղաքական և թէ՛ ազգային ամենապարզ հարցումներէ մէջ անգամ :

Ամենայնմար ինքնակոչ մի աստուծալիս կենէ և իւր հաճոյնց համար կը գուշակէ թէ այս ինչ կամ այն ինչ որ մեր միջոցառումն վրայ մի աստղ պիտի երեւի և երկիրը տակնուվրայ ընէ. իսկոյն դող կըլինէր, կամ եկեղեցի կ'աղենք արօթելու համար որ Աստուած մեզ ներէ, որպէս թէ բարկացած՝ զմեզ պատժել ուզէ. (այս՝ աւելի գաւառաց մէջ կը պատահի), կամ բոլոր ունեցածնիս ձգելով փախուտի ճանապարհ կը փնտռենք, որպէս զի աղաքներ, առանց խորհելու իսկ թէ արդեօք կարելի է որ Աստուած այդպիսի գձուձ միջոցի դիմէ զմեզ պատժելու համար. կամ եթէ մի աստղի երեւիլն իսկ հաստատուն լինի, արդեօք կարելիութիւն կ'այ աստղաբաշխական առումը, որ մի աստղ երկրիս վրայ երեւնալով՝ մեզ մտնեայ և ո՞ր եւ է մի ազգեցութիւն ընէ :

Ազգային լրագրաց մէջ այս ինչ կամ այն ինչ նշանաւոր կամ աննշան անձին դէմ ինպատ կամ աննպատ մի դրուած կը կարգանք, իսկոյն դէպքոր ասանկ վախի՞ք ասանկ բան ինչ շարժումն ինչ ըսելով, կ'հաւատանք թէ ապաքէն դրուածը ճիշդ է և կ'սկսինք դրուածէն ալ աւելի խօսիլ, առանց ուշադրութեան առնելու թէ արդեօք ներքին մի պատճառ կ'ընայ լինի, թէ ոչ այնպիսի դրուածներուն մէջ :

Այսպէս ամեն բանի նկատմամբ, զոր մի առ մի թուել աւել-

լրդ կը համարիմք ընթերցողը չը ճանճրացնելու համար :

Պատմութիւն ի ձեռնին կտեսնենք, որ ի հնումն մինչդեռ ամեն բան խաւարի մէջ էր, գիտութիւն չկար, իրար հասկնալու գիւրին միջոցներ կը պակսէին, ժողովուրդը սգէտ էր, եղած գիտութիւնն ալ մի քանի մասնաւորներու սեպհականութիւն դարձած էր, այն ատեն ժողովուրդը խաբել, կամ իսկոյն լրուածը հաւատալ, շատ խելքի դէմ չէր դարուս նայուածքով, զի չխաբուելու, սուտն ու իրարը, չարն ու բարին, ուղիղն ու սըխալն իրարմէ սրոշելու համար մտաւոր կարողութեանց քիչ շատ զարգացումն անհրաժեշտ է, և քանի որ հին դարուց մարդիկ գիտութեան լոյսէ ըստ ամենայնի զուրկ էին, ներքի և դիւրմբընուելի է, երբ նոքա կը կարծէին թէ արեւն է, որ երկրիս շուրջը կը դառնայ, թէ Իսլիւեան հարցուկի պատգամն անդառնալի է, թէ Պրատոն ըսաւ. ըստ ուրում տգէտէն գիտութիւն սպասել ամենամեծ յիմարութիւն և անքնական է, խաւարին մէջ լոյս չկենար, ինչպէս և լուսոյ մէջ խաւար :

Սակայն մենք, որ կ'պարծինք թէ տասն և իններորդ լուսաւորեալ դարու զաւակներն ենք, բաղդատմամբ ամեն տեսակ գիտութեանց մէջ յառաջադէմ. քաղաքականութենէ կը հասկնանք, ազգային ամեն գործոց տեղեակ ենք, և ինչ, և ինչ. ինչպէս բացարեւելք ուրեմն երբ հինաւորաց մարդոց պէս դիւրաբան ենք, որպէս թէ մեր լրածը կամ կարգացածը ստուգելու և ճշդելու համար միջոցներ չունենայինք : Այդ պիտի լինի մեր գիտնական ծանօթութեանց արդիւնքն, այդչափ է մեր քաղաքագիտութիւնը և մեր ազգին ճանաչումը :

Յաւալի է ըսել, որ դիւրաբանութիւնը լաւ նշան չէ. այդ տկարամտութեան նշան է, այդ թմբած և քուն մտքի բնական վիճակն է. դիւրաբանը երբէք տարբերութիւն չունի այն մարդէն, որ խորին կը քնէ և այս

քունին մէջ ինչոր հարցնես, «ո՞ր», կը պատասխանէ, մինչդեռ արթուն լինէր, թերեւս մին ընդունէր և միւսն կ'մերժէ :

Այս այսպէս է, ինչպէս մի անհատի նոյնպէս և մի ամբողջ ազգի համար. գուցէ մեր գիտնական, քաղաքագէտ և ազգասէր պարոններէն ոմանք ըսեն, որ ծանր պարագայից ներքեւ մարդս աւելի դիւրագգած և հետեւաբար դիւրահաւան կը լինի. սակայն մենք կ'ընդդէմնուինք ընթերցողներէն, խորհիլ, լաւ խորհիլ, երկար խորհիլ թէ արդեօք աւելի բնական և տրամաբանական չ'ըստ արդի պարագայից աւելի դժուարահաւան լինիլ, զի ծանր պարագայից մէջ մամուլը, տգէտ քաղաքագէտները, սուտ ազգասէրները և լուսնային մարդները ու շահախնդիրները Չոյիներն՝ որսալու համար, արդէն յուզուած մտքերն աւելի պղտորելու կը տքնին, զի այս իրենց շահն է :

Խելացի ժողովուրդը, առանց մի բանի հաւատալու, առանց գոնէ դիտարկ կէտերն ու պայմաններն ինկատի առնելու, չը հաւատար. եթէ ոչ ո՞ր կը կայանայ մեր իմաստութիւնն ու արթնութիւնը :

Իւրաբանութիւնը տղայամրտութիւն է. ընդհակառակը դժուարահաւանութիւնը մտքի հասունութիւնը կը ցուցնէ, որ կը հաւատայ ինչ որ հաւատալի է, և կը մերժէ ինչ որ չէ՛ թէ ճշմարտութենէ այլ հաւանականութենէ իսկ հեռի է : Պատմութիւնը մեզ անթիւ օրինակներ կ'ընծայէ, որք անհատից ինչպէս ընդհանուր ազգաց դիւրահաւանութեան և դժուարահաւանութեան լաւ կամ յոռի հետեւանքն իրենց վրայ կը պատկերացընեն. երբէք չէ տեսնուած և չը պիտի տեսնուի որ դիւրահաւանութեան մարդիկ կամ ազգեր շահին և իրենց նպատակին հասնելու դասեր չեն մեզ համար այդ մասին :

Փափաքելի է ուրեմն, որ ինչ որ կ'սենք ու կը կարգանք, իս-

կոյն չհաւատանք, այլ ինչպէս ոսկերչը իւր բոլը կը խոթէ կը հանէ ոսկոյն պատուականու թիւնը հասկնալու համար, և լուսնային լուրը զայն կը կշռէ ճշդութիւնն իմանալու համար, մենք եւս մեր ամեն լրածը և կարգացածը միանգամ հասուն մտքի և դատման բովէն անցնենք և կշռենք և ապա հաւատանք կամ մերժենք : Տաճար Պէյլէրեան

Ազգային ժողովն երէկ լըրացոյց վարչական նոր կազմակերպութեան ծրագրոյն քննութեան ու վաւերացման գործը, և կարգը եկաւ դործագրութեան : Մաղթեմք, որ արժանաւոր անձինք ընտրուին, և ազգային ներքին վիճակն դէպ ի լաւն կերպարանաւորու լինի :

— Ս. Պատրիարք Հայրը քանի մ'օրէ հետէ Գատը դիւղ մեծ. Կիւլպէնկեանց տունը կ'գտնուի : Առաջիկայ շաբթու իւր բնակութիւնը բոլորովին յիշեալ դիւղը կը փոխադրէ : Կլսեմք, թէ քանի մը մեծարոյ անձինք Նորին Սրբազանութեան համար կը վարձեն Պէյլիճեան Ստեփան Էֆէնտիի հոյակապ տունը :

— Մօտերս երկու ուսումնական նոր Հանդէս պիտի ունենանք : Մէկը մայրաքաղաքիս մէջ պիտի հրատարակուի, Գրօշակ կամ Ամբարք Երեւակայ անունով խմբագրութեամբ Արթ. Տ. Մըկըրեան Աւագ քահանայի, և կիսամսեայ պիտի ըլլայ. իսկ միւսն ի Զմիւռնիս, Մէտէորայ անունով և ամսօրեայ, խմբագրութեամբ Գրիգոր Էֆէնտիի Մսերեան Մեծապէս պիտի ցաւիմք, եթէ սոքա ալ առ ի չդոյէ ընթերցողաց խափանին, ինչպէս դժբաղդու բար քիչ ժամանակէն խափանեցաւ Արեգակ անուն ուսումնական Հանդէսը՝ տպագրական ծախքն իսկ չլրնալով հանել :

— Մեծաւ ուրախութեամբ կ'ըսեմք, թէ Գլխորդասէր Հայուհեաց ընկերութիւնը յատկապէս վարժուհի հասցունելու համար չորս դպրոց կ'ընայ, և Ս. Պատրիարք Հայրը՝ որ իւր հոգ

անգամ միջամտութիւնը համայն մեծ տէրութեանց կողմանէ է . Գաղղիա թէպէտ երբեմն առաջին տեղը բռնելու սովորութիւն ունէր , բայց այս վերջին անգամուն համար երկար ժամանակ բանակցեցաւ մասնակցել որոշելէ յառաջ :

— Նոր հաշուով մը իմացուած է , թէ բոլոր աշխարհի վրայ հըրատարակուող լրագրաց ու հանդիսից թիւն է 23,299 : Գերմանիա՝ 3,773 . Աւստրիա՝ 1,200 . Անգղիա՝ 2,509 . Գաղղիա՝ 2,000 . Իտալիա՝ 1,226 . Ռուսիա՝ 500 . Ասիա՝ 388 . Ամերիկէ՝ 50 . Ամերիկա՝ 9,129 . Աւստրալիա՝ 100 :

— Բեղրադուրկէն ի պաշտօնէ կհերքեն տ՛յն զորոյց , թէ Բաղուզա գտնուող ռուսական մարտանաւուց մէջ զօրք կայ՝ դուրս հանելու համար :

— Աւստրիոյ կառավարութիւնը Հռոմայ Պապին հետ համաձայնութեամբ որոշեր են՝ կրօնական խնամ յանձնաժողով մը զրկել Գօսնա - Հէրոսէք , ի սնորհնութիւն կրօնական գործոց :

Ի Ա Ս Ն

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՍՏՔԷՐԻ

Էլպիսէ անպարը իչուն շուրու թը մուգարբերէսի իլէ միւսալիա խորիլէճէյի , վէ աղօսթոսը բուժինին ետտինճի փէնչէնպիհ կիւնինէ գատար միւնագատասը պիլիճրա գարարը գաթիսի վէրիլէճէյի էվիլէճէ իլան գըլընան ետկիրմի եէտի պին տէօրթ եիւզ էլլի պէշ գըյէ փամուզտան մամուլ չատըր գօլանը վէ սայրիէնին եէվմը մէգըիւրտէ գարարը գաթիսի վէրիլմէտիկինտէն , վէ մէգըիւր էշեանըն պէհէր գըյէսի օն տէօրթ գրուշ օն ալթը փարայա օլարագ թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ իլուլը բուժինին օն պիրինճի փէնչէնպիհ կիւնինէ գատար պէհէր կիւն պիլ միւնագատաս , եէվմը մէգըիւրտէ գարարը գաթիսի վէրիլէճէյիտէն՝ իթա իթմէյէ թալիպ օլանլէրին , վէ օն իւչիւնճի ճիւմաա իրթէսի կիւնի եիւզտէ պէշ թէնդիլինէ ըաղիպ պուլունանլէրին հարպիլէ նէզարէթի լէվաղիմաթը ումու միլէ տայրիէսինէ կէլմէլէրի , վէ կէլմէլէյան զէվաթ օլարըը հալտէ իտէճէքլէրի թէնդիլաթը միւմգի վարագայի սահիհէ իլէ տայրիէի մէգըիւրէյէ պիլտիւրմէլէրի իլան օլունուր :

5 Իլուլ 1880

Ի Ա Ս Ն

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՍՏՔԷՐԻ

Նիգամիլէ մալի օլուպ ֆիրուլթ օլունաճագ օլան իբի պին քիլէ իսթիպալ իտէր պիր գըլթա

եէլըէն սէֆինէսինին միւզայէտէսի պիլիճրա , աղօսթոսը բուժինին օն պիրինճի կիւնի գարարը վիրիլէճէյի իլան գըլընմը իտէտէ եէվմի մէգըիւրտէ գարար վիրիլէմէլէ , վէ իբի եիւզ ալթմըշ պէշ տտէտ օսմանլը լրատընա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ իլուլը բուժինին օնընճը չարչէնպիհ կիւնինէ գատար պէհէր կիւն պիլ միւզայէտէ եէվմի մէգըիւրտէ գարարը գաթիսիին իճրատը մուգարբեր պուլընը օլմաղլէ՝ իշթիւրա իթմէյէ թալիպ օլանլէրին , վէ օն պիրինճի փէնչէնպիհ կիւնի եիւզտէ պէշ զամ մընա ըաղիպ պուլունանլէրին հարպիլէ նէզարէթի լէվաղիմաթը ումու միլէ տայրիէսինէ կէլմէլէրի , վէ կէլմէլէյան զէվաթ օլարըը հալտէ իտէճէքլէրի զամմը միւմգի վարագայի սահիհէ իլէ տայրիէի մէգըիւրէյէ պիլտիւրմէլէրի իլան օլունուր :

5 Իլուլ 1880

Ի Ա Ս Ն

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՍՏՔԷՐԻ

Հարպիլէ սարաճխանէ անպարը իչուն լուզումը օլուպ միւզայիս օլունաճագ օլան իբի պին ատէտ պիլթուն եաղը վէ սէքիլ պին ատէտ եարըմ եաղը քիճէման օն պին ատէտ Սպարթա վէ Պուլտուր վէ Սէմալ սախ թիլյանընտան պէհէրինտէն պիւնէր ատէտ օլմագ իւզրէ իբի պին ատէտի թարիսի գարարընտա հէման թէսլիմ օլընմագ , վէ գուսուրը շհրի պին իւշ եիւզ օթուղ իւշ ատէտի թէսլիմ օլունարագ՝ սօգսան ալթը սէնէսի շուպաթը նիհայէթինէ գատար արգասը ալընմագ , վէ պիւնէր ատէտինէ վիրիլէճէք մագպուղ սէնէտաթընըն վիրուտի իլէ մուամէլէի գալէմիլէսինին խիթամընտա՝ էսմանը սիմ մէճիտիլէ օն սօգուղ զուրուշ հիսապը իլէ հէման լէվաղիմաթ տայրիէսի վէզնէսինտէն իթա գըլընմագ , վէ միւհիւրլէնէն նումունէլէրինէ թէմամը իլէ միւթապըգ պուլընմագ շարթը վէ շէրայիթի սալիբէսի իլէ զիլը օլունան սախ թիլյանտէն պիւթիւն եաղը սախ թիլյանըն պէհէր ատէտի եէկիրմի եէտի , վէ եարըմ եաղը սախ թիլյանըն պէհէր ատէտի օն եէտի զուրուշա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ իլուլը բուժինին օնընճը չարչէնպիհ կիւնինէ գատար հէր կիւն միւնագատասը պիլ իճրա , եէվմի մէգըիւրտէ գարարը գաթիսի վիրիլէճէյիտէն՝ իթա իթմէյէ թալիպ օլանլէրի , վէ օն պիրինճի փէնչէնպիհ կիւնի եիւզտէ պէշ թէնդիլի

լինէ ըաղիպ պուլունանլէրին հարպիլէ նէզարէթի լէվաղիմաթը ումու միլէ տայրիէսինէ կէլմէլէրի վէ կէլմէլէյան զէվաթ օլարըը հալտէ իտէճէքլէրի թէնդիլաթը միւմգա վարագա իլէ տայրիէի մէգըիւրէյէ պիլտիւրմէլէրի իլան օլունուր :

5 Իլուլ 1880

Ի Ա Ս Ն

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՍՏՔԷՐԻ

Պէյթօղ տէպպաղճանէսի իչուն լուզումի օլուպ միւզայիս օլունաճագ իբի պին ատէտ թուղը գուրու իզմիր ճիլուտընըն պէհէր ատէտի վէզնէն պէշ գըյէտէն եէտի գըյէտէ գատար օլաճագ օլուպ պիր պիրի իւզրիլինէ ալթը գըյէ միլյանընտա պուլունամաք վէ թարիսի գարարընտան իթիպարէն թէսլիմ պէտ իլէ հէման արգասը ալընմագ վէ հէր պէշէր եիւզ ատէտինէ պիր գըլթա մագպուղ սէնէտի վէրիլմէք վէ էսմանը վէրիլէճէք մագպուղ սէնէտինին վիրուտի իլէ մուամէլէյի գալէմիլէսինին խիթամընտա սիմ մէճիտիլէ օն սօգուղ զուրուշ հիսապը իլէ հէման լէվաղիմաթ տայրիէսի վէզնէսինտէն վէրիլմէք շարթը վէ շէրայիթի սայրիէսի իլէ պէհէր գըյէսի օն իւշ զուրուշա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ իլուլ բուժինին ալթընճը ճումա իրթէսի կիւնիւնէ գատար հէր կիւն միւնագատաս պը պիլ իճրա եէվմի մէգըիւրտէ գարարը գաթիսի վէրիլէճէյիտէն , իթայէ թալիպ օլանլարըն վէ սէքիլինճի բագար իրթէսի կիւնիւ եիւզտէ պէշ թէնդիլինէ ըաղիպ պուլունանլէրին հարպիլէ նէզարէթի լէվաղիմաթը ումու միլէ տայրիէսինէ կէլմէլէրի վէ կէլմէլէյան զէվաթ օլարըը հալտէ իտէճէքլէրի թէնդիլաթը միւմգի վարագա իլէ տայրիէի մէգըիւրէյէ պիլտիւրմէլէրի իլան օլունուր :

3 Իլուլ 96

Ի Ա Ս Ն

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՍՏՔԷՐԻ

Էրղինճան տէպպաղիանէսի իչուն լուզումը օլուպ շուրութը մուգարբերէսի իլէ միւզայիս իտիլէճէյի , վէ աղօսթոսը բուժինին եէկիրմի պիրինճի փէնչէնպիհ կիւնի գարարը գաթիսի վիրիլէճէյի իլան գըլընան պէշ պին ատէտ թուղը գուրը Գըլըմ ճիլուտընըն եէվմի մէգըիւրտէ գարարը գաթիսի վիրիլէմէտիլինտէն՝ վէ մէգըիւր ճիլուտըն պէհէր ատէտի օն գըյէտէն օն ալթը գըյէյէ գատար օլաճագ օլուպ , պիր պիրի իւզրիլինէ օն իւշ գըյէ

միլյանընտա պուլընմագ իւզրէ պէհէր գըյէսի սօգուղ զուրուշա օլարագ թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ իլուլը բուժինին սօգուղընճը սայը կիւնինէ գատար պէհէր կիւն պիլ միւնագատաս եէվմի մէգըիւրտէ գարարը գաթիսի վիրիլէճէյիտէն՝ իթա իթմէյէ թալիպ օլանլէրին , վէ օնընճը չարչէնպիհ կիւնի եիւզտէ պէշ թէնդիլինէ ըաղիպ պուլունանլէրին հարպիլէ նէզարէթի լէվաղիմաթը ումու միլէ տայրիէսինէ կէլմէլէրի , վէ կէլմէլէյան զէվաթ օլարըը հալտէ իտէճէքլէրի թէնդիլաթը միւմգա վարագա իլէ տայրիէի մէգըիւրէյէ պիլտիւրմէլէրի իլան օլունուր :

5 Իլուլ 1880

Ի Ա Ս Ն

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՍՏՔԷՐԻ

Պալաթ իսկէլէսինտէ վագի հարպիլէ հաթապ անպարը մահալը թարիսի գօնդօրաթօտէն իթիպարէն իբի սէնէ միւտտէթլէ օլմաք վէ իճարը սէնէվիսի սիմ մէճիտիլէ օն սօգուղ զուրուշա օլարագ նագտէն՝ սէնէսի խիթամիլէ գատար ճէսլթէ ճէսլթէ լէվաղիմաթը ումու միլէ տայրիէսի վէզնէսինէ թէսլիմ օլընմագ շարթը վէ շէրայիթի սայրիէսի իլէ իճարէ վիրիլէճէկինտէն , վէ պիր սէնէլէյի եէտի պին զուրուշա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ իլուլը բուժինին սօգուղընճը սայը կիւնինէ գատար պէհէր կիւն միւզայէտէսի պիլ իճրա եէվմի մէգըիւրտէ գարարը գաթիսի իճրա օլունաճագընտան՝ տահաղլյատէ իճար իլէ իսթիճարինէ թալիպ օլանլարըն , վէ օնընճը չէհարչէնպիհ կիւնի եիւզտէ պէշ զամմինէ ըաղիպ պուլունանլարըն հարպիլէ նէզարէթի լէվաղիմաթ տայրիէսինէ կէլմէլէրի , վէ կէլմէլէյան զէվաթ օլարըը հալտէ իտէճէքլէրի զամմի միւմգա վարագայի իլէ տայրիէյի մէգըիւրէլէրի իլան օլունուր :

2 Իլուլ 96

Ի Ա Ս Ն

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՍՏՔԷՐԻ

Հարպիլէ թահնիէ իտարէսի իչուն թարիսի գարարընտան իթիպարէն շհրիլէ եիւզ եէթմիշ պէշ պին գըյէսի թէսլիմ օլունամագ վէ մագպուղ սէնէտինին

